
Ка неопходном препороду српске војске

Милош Јовановић
Жељко Будимир¹

*Знате, када је о народима реч, мора се признати да се, од
када је света и века, престиж стицао само кроз рат у којем
се победило, или кроз рат у којем ће се победити [...] У
историји човечанства се слаби никада нису много штедели.*

Луј-Фердинан Селин (*Louis-Ferdinand Céline*)²

УВОД

Мало је у међународним односима толико јаких и суштинских константи попут оне коју је Тукидид сажео у једноставан исказ по ком „јаки чине оно што им се може, а слаби трпе оно што морају” (1999, 309). Мора се признати да ни после двадесет пет векова од писања Историје Пелопонеског рата ставови из чувеног Мељанског дијалога не звуче застарело нити се може, ако се баци макар и летиичан поглед на актуелности међународних односа, сматрати да су у савременом свету превазиђени. Штавише, очигледна исправност Тукидидових речи навела је професора Роберта Гилпина (*Robert Gilpin*) да се – у књизи из 1981. године – запита да ли „студенти међународних односа који живе у XX веку знају било шта што Тукидид

¹ Жељко Будимир аутор је поднаслова о војној привреди: „Ревитализовати наменску индустрију.”

² „*Miroir du temps – Entretien de Louis-Albert Zbinden avec Louis-Ferdinand Céline*”, Radio Suisse Romande, 25. 07. 1957.

и његови земљаци из времена V века пре Христовог рођења нису знали о понашању држава” (према Нај 2006, 30). И заиста, од Балкана до Либије и Блиског истока, речи и дела савремених великих сила се суштински ни по чему не разликују од поруке које су Атињани упутили Мељанима 416. године пре Христа. А та порука гласи да је основни закон међународних односа „закон јачег”.³

Тешко оспорива констатација по којој моћ и сила представљају саму срж међународних односа природно повлачи за собом и чињеницу да сила и моћ истовремено представљају и основно мерило поштовања и престижа држава. Једино су снажне државе поштоване државе, макар се само радило о страхопоштовању. Ова истина толико је очигледна да није промакла ни књижевницима попут великог француског писца Луја Фердинана Селина. Поучен личним искуством из два светска рата, Селин је тачно знао колики је значај престижа који ужива једна нација и на који начин се престиж стиче – „кроз ратове у којима се победило” – и чува – „кроз ратове у којима ће се победити”.⁴

Оно што је, међутим, кроз векове било јасно историчарима, научницима, чак и књижевницима – да сила представља основни фактор међународних односа и да не може бити снажне државе без снажне војске – није и данашњим српским властодршцима. Ако је судити према њиховим изјавама, ратови делују као далека и непоновљива прошлост а међународни углед државе, када се о њему уопште и размишља, стиче се искључиво кроз учешће у такозваним мировним мисијама. Тако је на пример током 2007. и 2008. године, када се држава

³ У Мељанском дијалогу Атињани кажују и следеће (5.105): „Богови, по нашем мишљењу, и људи, по нашем познавању стварности, теже, условљени својом природом, доминацији свуда где њихове снаге надјачавају. Нисмо ми утврдили овај закон и не примењујемо га први. Примењивао се пре нас и опстаће заувек после нас. Користимо га, сигурни да се ви, као ни сви остали, не бисте другачије понашали када бисте имали нашу моћ” (Тукидид 1999, 311–312). Оба цитата потичу од јаснијег француског превода Тукидидове *Историје Пелопонеског рата* те нису непосредно преузети из наведеног српског издања (прим. аут.).

⁴ Француски стратег генерал Андре Бофр (*André Beaufre*) на сличан начин говори о престижу, као важном елементу посредне стратегије, када каже да престиж представља комплексну једначину тренутне моћи и ефикасности као и моћи и ефикасности за које се сматра да их можете имати у будућности. Иако говори о престижу у ширем контексту посредне стратегије која се не заснива првенствено на употреби војске, Бофр наглашава да престиж једне земље проистиче делом и из стрепњи које иста може да изазове (Beaufre 2012, 169–170).

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

непосредно суочавала са највећом безбедносном претњом – одузимањем територије, небројано пута понављано од стране српских званичника (пре свих тадашњег председника Републике Бориса Тадића и министра одбране Драгана Шутановца) да Србија неће употребљавати силу зарад заштите својих виталних интереса. Промена власти 2012. године није условила и промену овог пацифистичког става па је тако председник Републике Томислав Николић изјавио априла 2014. године да „Србија никада више неће ратовати”, што је готово истим речима („У Србији се више неће ратовати”) потврдио неколико месеци касније и председник владе Александар Вучић.

Проблем са наведеним ставовима јесте што су они ван сваке сумње наивни у мери у којој су и опасни. Наиме, у свету заснованом на „закону јачег” сопствени интереси не могу се никако бранити лепим жељама и племенитим мислима. Штавише, у таквом свету су наведени ставови контрапродуктивни јер слабост коју они откривају увек представља највећи извор нестабилности и претњи за државу (Јовановић 2007).

Међутим, пуну меру бесмисла који је у Србији завладао када се разматрају проблеми одбране и безбедности можда понајбоље илуструје изјава коју је почетком 2011. године дала Тања Мишчевић, тадашњи државни секретар у Министарству одбране. Говорећи о првим конкретним најавама о могућем учешћу Србије у мировним мисијама Европске уније, она је изјавила следеће: „То значи да Србија сада показује потпуно другачије разумевање сопствене безбедности. Данас се безбедност не брани на границама државе, већ укључивањем у различите мисије” (према Јованович 2013, 139).

У овој изјави, која – еуфемистички речено – оличава кратковидост српске политичке елите, садржани су сви одговори на питање да ли данас Србија уопште има војску и какву војску заправо има.

Ако пођемо од основне функције сваке оружане силе, онда се мора констатовати да Србија данас нема војску јер Војска Србије нимало не представља оно што би свака оружана сила морала бити: средство одвраћања. Довољно је осврнути се на последње, недавне и немиле догађаје у земљи како бисмо се у то уверили. Од убиства припадника српске жандармерије у августу 2014. године од стране албанских шумокрадица (који су се светили због осујећене бесправне сече шуме) до парадирања униформисаних људи у Новом Пазару у септембру исте године, више је него очигледно да српска држава и њене снаге

безбедности не изазивају нимало страхопоштовања. Користећи се Селиновим речником, могло би се рећи да Србија нема више ни трунке *престижа*. Самим тим је одвраћање непријатељских дејстава стављено ван функције, чиме је Војска Србије истински онеспособљена за извршење своје прве званичне мисије која подразумева „одбрану државе од спољног оружаног угрожавања” (Стратегија одбране Републике Србије 2009, 15).⁵

Да Војска Србије у бити није оспособљена – нити се жели оспособити – за своју прву мисију, можда се понајбоље види кроз појачани процес њене феминизације. Громогласно промовисана у протеклих неколико година у Војсци Србије, улога жена у војсци и повећање бројности женског кадра увек представљају „делом симптом, делом узрок” опадања борбене готовости једне војске (Creveld 2000, 429). Што је извесност борбених дејстава удаљенија, то су жене у војсци присутније. Зато снажна промоција жена официра, пилота, специјалаца или гардиста у Војсци Србије не треба да чуди. Сасвим супротно, увећање броја жена у војсци сигуран је знак да не постоји озбиљна намера да се Војска Србије употреби у борбеним дејствима. Уосталом, такво стање ствари у потпуности је у складу са горенаведеним изјавама по којима „Србија више никада неће ратовати”. Међутим, ако је извесно да неће ратовати за себе, тј. за Србију, не значи да Војска Србије неће ратовати за друге. Овде долазимо до пуног одговора на питање какву војску Србија данас има.

Поново у складу са горенаведеном изјавом Тање Мишчевић, по којој се безбедност брани укључивањем у различите мисије а не на границама државе, мора се констатовати да је Војска Србије суштински пројектована само за остварење своје друге званичне мисије, тј. за „учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету”. Реформа војске и НАТО стандардизација започета 2003. године учиниле су да

⁵ Одвајање унутрашњег оружаног угрожавања од спољног вештачке је природе и неправилно је дефинисано *Стратегијом одбране* која унутрашње претње безбедности сврстава у оквир треће мисије Војске Србије – „подршка цивилним властима у супротстављању претњама безбедности” – чиме су сепаратизам и природне непогоде крајње непримено стављене у исту равну. Поред тога, мора се констатовати да Војска Србије не само да не представља фактор одвраћања од оружаных претњи већ су велике поплаве с пролећа 2014. године показале да је слабо оспособљена и опремљена и за извршавање задатака који, у оквиру треће мисије, предвиђају „подршку у случају природних непогода и катастрофа” (Лазански 2014).

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

је Војска Србије данас у бити вазална војска, тј. војска која се пројектује да служи као испомоћ страним трупима у оквиру такозваних мировних операција, а не као војска чији је смисао постојања одбрана српског народа и српске државе. Учешће у мировним операцијама као и недавно одржане вежбе „Здružени напор” (у организацији Европске команде Оружаних снага САД са циљем увежбавања формирања телекомуникационо-информатичког центра, успостављања и коришћења сервиса за комуникацију у мултинационалним операцијама, август–септембар 2014) и „Штит 4” (са циљем провере и оцене достигнутог нивоа борбених способности јединица декларисаних за учешће у мултинационалним операцијама по НАТО стандарду „Концепт оперативних способности”, 9–12. септембар 2012) пружају о томе довољно, и последње у низу, сведочанство.

Овим су речи српских званичника и дела Војске Србије заокружени у једну кохерентну целину. Војска Србије, са све већим бројем припадника „лепшег пола”, првенствено постоји како би дала свој допринос миру у свету, када је већ онеспособљена да обезбеди мир у сопственој кући.

Наравно, Србија не представља јединствени случај свеобухватног опадања једне оружане силе. Тренд смањења војних буџета, бројног стања припадника оружаних снага, одустајања од модернизације борбене технике па чак и одумирања независних и националних наменских индустрија, погађа велики број земаља у свету. У крајњем случају би се могло тврдити, као што помало са жаљењем истиче француски филозоф Режи Дебре (*Régis Debray*) говорећи управо о слабљењу француских оружаних снага, да губитак ратничких врлина и општа феминизација вредности нису нужно негативне појаве и да је можда подређивање Марса Венери проишло из неминовности историјског кретања (Debray 2013, 7).

Проблем је, међутим, што је – за разлику од Француске која је, иако је по први пут у својој историји престала да производи националну јуришну пушку, и даље нуклеарна сила, или Костарике која је своју војску укинула 1948. године јер нема већих непријатеља од наркокартела, или, рецимо, Шведске која, како подсећа Кревелд (*Crevelde*), са двеста година мира иза себе може неометано да изврши феминизацију својих оружаних снага (2000, 441) – Србији истински потребна „ратничка” војска јер пре очувања мира у свету Србија има један

далеко пречи задатак: да очува себе. Наиме, геополитичке околности и постојеће претње обавезују Србију на стварање снажне војске.

Да би се увидела сва тежина актуелне српске позиције, довољно је констатовати да Србија данас – нешто више од века од ослобођења Старе Србије 1912. године (Рашке области, Косова и Метохије и Македоније) и тачно једног века од отпочињања победоносног Великог рата – нема ниједну сигурну границу. На југу су Албанци са Косова и Метохије извршили сецесију, на југозападу се налази Рашка област у којој одређен број грађана исламске вероисповести све више исказује аутономашке тежње док се на северу, у АП Војводини, под утицајем држава као што су Хрватска и Мађарска, већ отворено и темељно ради на заокруживању „војвођанског” идентита и државности. Када су у питању исток и југоисток, отварају се под диктатом страних држава „проблеми” влашке мањине у Србији док поједине бугарске парламентарне странке захтевају ревизију Нејског споразума из 1919. године. Једино је западна граница ка Републици Српској сигурна, мада и само њено постојање указује на тешко историјско искуство српског народа у протеклих сто година (Йованович 2013, 140).

У том смислу је Србији војска данас потребна у истој мери у којој јој је била потребна у XIX веку. Тада је српска војска била услов стварања модерне српске државе. Данас је српска војска услов опстанка српске државе. Из тог разлога је преко потребно зауставити процес растакања Војске Србије, како би се и сама држава од растакања заштитила.

Како то учинити? Без улажења у детаље који ће овде услед осетљивости теме с намером изостати, нагласићемо у оквиру овог рада у најкраћим могућим цртама, безмало у тезама, потребу деловања у две равни како би се обезбедио неопходан препород српске војске. Прва равна тиче се стања духа (I), друга се односи на стање оружја (II).

I. ПОВРАТИТИ РАТНИЧКИ ЕТОС

„Око 36% студената [Војне академије, прим. аут.] нема намеру да се непрестано образује и стиче што више знања из разних области, а чак 83% не верује да ће се истаћи у некој бици и победити непријатеља. Обе чињенице јасно показују да наши студенти углавном имају реалне перцепције својих могућности и већина ће се спремно одрећи великих циљева и бити задовољна да проживи просечан миран

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

живот без великих успона и падова [...] Њихова очекивања крећу се око просека: срећна породица, сигуран посао, годишњи одмор... то су крајњи циљеви већине студената” (Данић 2010, стр. 206–207).

Да је реч о швајцарској војној академији (у оквиру Савезне политехничке школе у Цириху), наведени закључци не би нимало били проблематични. Како се пак ради о истраживању које је спроведено међу питомцима српске Војне академије, мора се признати да је стање духа које осликавају њихове аспирације и амбиције крајње алармантно јер се за разлику од Швајцарске, Србија суочава као што смо рекли са озбиљним изазовима и крајње опипљивим претњама. Ако су на турском Балкану будућим српским официрима главна очекивања „сигуран посао и годишњи одмор”, држава ће се неминовно суочити са крупним геополитичким последицама у будућности. „Цивилно стање” духа српских официра управо из тих разлога потребно је променити васпостављањем истинског ратничког етоса.

Почетна тачка тог процеса подразумева објективно сагледавање постојећих претњи и изазова јер исти представљају уједно и разлог и услов неопходне промене стања духа српске војске. Другим речима, потребно је јасно дефинисати војну доктрину српских оружаних снага (А), чији се борбени дух даље мора учврстити ослоном на традицију (Б).

А) ДЕФИНИСАТИ ДОКТРИНУ

Доктрина, коју овде користимо у најширем значењу избора решења и средстава у складу са тренутним условима и потребама односно упутства за акцију у датој ситуацији (Coutau-Végarie 2000, 193), мора бити правилно дефинисана првенствено на стратегијском нивоу (1)⁶. Тек се са јасно дефинисаног стратегијског нивоа може разрадити војна доктрина (доктрина операција, доктрина видова и родова) која одговара оперативном и тактичком нивоу (2).

⁶ Војна доктрина се дефинише и као „систем усвојених ставова и погледа о организацији, припремама и употреби оружаних снага, и вођењу оружане борбе на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу” (*Војни лексикон* 1981, стр. 686).

1. На стратегијском нивоу

Дефинисање стратегијске доктрине изнад свега подразумева правилно и објективно сагледавање претњи и безбедносних изазова. Ово посебно истичемо јер у случају Србије и њених стратешко-доктринарних докумената постоји тенденција да се стварне претње занемаре (нарочито у пракси) у корист магловитих постмодерних претњи које неретко имају идеолошки призив. Тако се у Стратегији одбране Републике Србије (као и Стратегији националне безбедности Републике Србије) из 2009. године може наћи – увек уз пратећу идеолошку матрицу: „Повећана међузависност држава на глобалном плану умањује опасности од традиционалних војних претњи [...] Опасности са којима се суочава савремени свет указују на дубоку међузависност држава и региона и недељивост међународне безбедности” – сада већ класичан каталог претњи: „Тероризам, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништење, етнички и верски екстремизам, илегалне миграције, као и прекомерна експлоатација енергетских ресурса и њихов све израженији дефицит представљају динамичан сплет узрока ризика и претњи безбедности у многим државама и регионима света” (2009, 4–5).

Овако побројане претње најчешће представљају мотиве, каткад и изговоре, за различите војне интервенције великих сила у којима је Србија позвана да учествује и за које све учесталије обучава своју војску. Међутим, ниједан од наведених изазова суштински не представља стварну претњу по Србију (ако ништа друго, онда због чињенице да Србија никако не може на њих да утиче). Из тог разлога је са српског становишта готово беспредметно озбиљно разматрати питања попут „пролиферације оружја за масовно уништење” или „илегалних миграција”, нарочито када је очигледно да се земља суочава са много опаснијим и потенцијално далекосежнијим изазовима. Аутори стратешко-доктринарних докумената Републике Србије нису наравно могли да заобиђу ту чињеницу па се тако у Стратегији одбране може прочитати и следеће:

„Највећа претња националним интересима Републике Србије јесте противправно једнострано проглашење независности Косова. Решење које се не заснива на Уставу Републике Србије, међународном праву, Повељи УН и Завршном акту ОЕБС-а из Хелсинкија може да допринесе да криза и потенцијална ескалација насиља на том

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

простору постану извор дуготрајне нестабилности региона [...] Сепаратистичке тежње, посебно заступљене код појединих националистичких и верских екстремистичких група, као и интересних организација, представљају извор сталног безбедносног ризика и директну претњу територијалној целовитости Републике Србије” (2009, 7–8).

Сецесија Косова и Метохије и постојеће центрифугалне тенденције у осталим крајевима земље као главне и, сва је прилика, једине релевантне претње морају дакле представљати почетну и готово једину тачку сваког промишљања безбедносног положаја Србије а самим тим и улоге и начина употребе њених оружаних снага. Наведени оквир не би међутим био потпун ако се не узме у обзир свеже историјско искуство које показује да се Србија, када год се борила против сопственог растакања, излагала и ризицима спољне војне интервенције. У том смислу се може рећи да основне координате безбедносног положаја Србије чине унутрашњи дезинтеграциони процеси и могућност агресије споља. Управо се на основу датих параметара мора дефинисати српска војна стратегијска доктрина чије ћемо три основне карактеристике овде назначити.⁷

Прво, због увек постојећег ризика од стране интервенције када се Србија бори за своје националне интересе (довољно је замислити шта би могло да се деси када би Србија послала своје оружане снаге на Косово и Метохију, право које иначе произлази из слова Резолуције Савета безбедности УН 1244 од 10. јуна 1999), српска војна доктрина мора превасходно бити доктрина одвраћања.⁸ Друго, услед чињенице да држава на делу своје територије није у могућности да врши сувереност, што дугорочно мора бити решено, она паралелно мора бити и ограниченог офанзивног карактера. Коначно, можда и најважније, приликом конкретне примене мора се имати у виду стратешки модел „сукцесивних акција” односно „маневар артичоке” који

⁷ Иако овде говоримо само о војној доктрини, не сме се запоставити ни „Велика стратегија” како је назива Лидел Харт (*Liddell Hart*) дефинишући је кроз њену улогу координације и усмеравања свих ресурса нације с намером постизања политичког циља рата (*Lidell Hart* 2007, 517).

⁸ Стратегија одбране Републике Србије дефинише „одвраћање од оружаног угрожавања, одбрану територије и одбрану ваздушног простора” као један од задатака Војске Србије али такође и „учешће у међународној војној сарадњи и учешће у мултинационалним операцијама”. Несумњиво се, као и у погледу мисија војске, приоритет даје другопоменутом задатку (2009, 15).

подразумева постизање циља кроз етапе, често уз извођење брзих и ограничених војних акција којима се ствара свршен чин (Beaufre 2012, 40–41, 162–64).

Дакле, ако се у обзир узме неспорна чињеница да је подручје бивше Југославије подједнако нестабилно данас као што је било крајем осамдесетих година прошлог века и да ретко ко у региону верује да су важна питања дефинитивно решена а понајмање питање државних граница (што најбоље илуструју стања у Босни и Херцеговини, Македонији и деловима Србије), онда су са аспекта безбедности српске државе и српског народа у целини наведене три карактеристике стратегијске доктрине једноставно неупитне.

2. На подстратегујском нивоу

Без могућности да уђемо дубље у разматрања о апликативном (оперативном) и процедуралном (тактичком) доктринарном нивоу, навешћемо неколико општих ставова почевши од констатације да одвраћање потенцијалног агресора подразумева „снажан и поуздан систем одбране од могуће агресије” који се првенствено заснива на 1) доктринарним документима и плановима; 2) оспособљености војске; 3) моралној снази; 4) попуни и кадровским могућностима; 5) информационој делатности; 6) обавештајно-безбедносном деловању; 7) високим техничким и борбеним могућностима и 8) позадинској подршци (Марковић 2001, стр. 94–95). Наведена систематизација несумњиво захтева додатну разраду и одређена појашњења. Ми ћемо се ограничити на следећих пет чинилаца који су између осталог релевантни за стварање „снажног и поузданог система одбране”.

Како ће о потреби модернизације наоружања бити речи у другом делу овог рада, први од њих тиче се подизања борбених могућности војске које се огледа кроз максималну ефикасност приликом употребе борбених средстава. Реч је дакле о побољшању квалитета обуке припадника српских оружаних снага са стављањем нагласка на ватрену обуку која, од Специјалне бригаде до тенковских батаљона, мора бити подигнута на виши ниво кроз повећање, тактичку разноврсност и прилагођеност бојевих гађања. Кључни значај обуке изнова је потврђен и у актуелној украјинској кризи где се јасно показало да је сврсисходније располагати мањим бројем тенкова са изразито

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

обученим и ефикасним посадама неголи већим број тенкова са недовољно оспособљеним тенкистима.⁹

Други чинилац односи се на потребу стварања српских официра чији профил одговара безбедносним претњама (Милковски 2010). У том смислу би се вероватно морале извршити одређене организационе промене у оквиру Војне академије, која се последњих година, поред непримереног процеса феминизације, приближила моделу цивилних факултета кроз различите облике сарадње и признавања диплома (Грујић 2010).¹⁰

Трећи фактор подразумева израду планова за одговарајуће војне операције, док се четврти тиче формацијског прилагођавања стратегијским циљевима, односно потребе да број и врста војних јединица одговоре постојећим претњама. У том сегменту би се једна од идеја могла односити на формирање нових падобранских јединица ранга батаљона или пука. Разлог овоме не лежи у потреби да српска војска у будућности изводи падобранске ваздушне десанте колико у потреби да располаже војним формацијама са израженим колективним духом, изграђеним осећајем припадности јединици и, самим тим, већом борбеном ефикасношћу.

Коначно, један од битних елемената одвраћања и снаге српске војске лежао би у поновном успостављању обавезе служења војног рока. Овим би се не само обезбедило постојање резервног састава (који се у блиској прошлости показао као релевантна војна снага) већ би се у пуној мери очувала веза између нације и војске чиме би се осигурало и њихово увек неопходно морално јединство.

За крај је изузетно важно истаћи да, како год била дефинисана, доктрина на подстратегичком нивоу мора остати еластична, порозна за инкорпорацију ратних искустава, како домаћих тако и иностраних, за иницијативу старешина, доктринарну дебату итд. Другим речима,

⁹ Реч је заиста о важном начелу јер се, како подвлачи Ђорђе Станић, „високим квалитетом војног васпитања и образовања војника и старешина могу надокнадити, до одређене границе, недовољности у другим факторима рата и оружане борбе, пре свега у квантитету (броју) људи и квантитету и квалитету војне технике и наоружања (2007, 35).

¹⁰ Аутору ових редова (М. Ј.) остао је тако у сећању млади српски потпоручник који је, гостујући на телевизији као најбољи питамац након промоције нове класе официра пре неколико година, истакао као веома значајну чињеницу да се његова диплома сада вреднује и у цивилном сектору.

доктрина никако не сме бити окоштала. У складу са овим императивом морају се пронаћи системска решења у оквиру војске и њених пречесто тешких процедура која ће омогућити динамичност доктрине како би се увек долазило до најпримеренијих „усвојених ставова и погледа о организацији, припремама и употреби оружаних снага”.

Када се претходно речено има у виду, јасно је да је Војсци Србије данас уместо НАТО стандардизације потребнија коренита реформа налик оној која је започета 1897. године под вођством краља Милана Обреновића. Управо су осетним повећањем официрског кадра, бољом обуком регрутног састава, подизањем војних објеката, израђивањем ратних планова и започетом модернизацијом борбених средстава тада постављени темељи за ратне успехе у балканским ратовима и Првом светском рату (Милићевић 2002).

Б) УЗНЕГОВАТИ ТРАДИЦИЈУ

Не може бити снажне војске без одговарајуће доктрине али је још мање може бити без сопственог идентитета, традиције и вредности на којима почива и које баштини. Управо постојање снажног идентитета, кроз развијен осећај припадности, самопоштовања, поноса и вере у задатке које има, чини моралну снагу једне војске. Данас, међутим, није лако дефинисати идентитет Војске Србије. Чија је то војска? Српска? Југословенска? Још увек помало Титова? Војска „европске Србије” или вазална војшчица НАТО-а?

Можда би најтачнији одговор гласио да Војска Србије услед историјских дисконтинуитета црпи свој „хабитус” из свега наведеног, што независно од пропорција чини да она данас суштински нема сопствени тј. кохерентни идентитет. Из тог разлога је од пресудног значаја коначно изградити идентитет српске војске (1) и у складу с њим одредити њена обележја (2).

1. Успоставити идеолошки континуитет

Много је кроз историју српског народа и српске државности било преломних тачака. Српска држава се 1918. године утопила у југословенску државу која је 1945. године постала комунистичка, да би се након мање од пола века распала, оставивши Србију прво у заједници са Црном Гором, а потом саму. У тим крупним променама, где је

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

земља мењала своје границе и још чешће своје име, војска је пратила судбину државе што је неизоставно утицало на вредносни систем и идентитет оружане силе. Крајње је време међутим да се кроз вијуге различитих утицаја и традиција успостави идеолошки континуитет који се ослања на целокупан период који линеарно тече од 1804. године до данас. Само ће на тај начин бити направљен темељ за изградњу трајног (да не кажемо вечног) идентитета српске војске. Шта то заправо значи?

Осим важне промене самог имена из „Војска Србије” у „Српска војска”, то првенствено подразумева изналагање континуитета или, тачније речено, матрице која ће из сваког периода узети најзначајније елементе како би се из измешане историјске масе разнородног наслеђа направио монолитан блок. Наравно, ван сваке расправе је да сама срж и највећи део матрице морају бити укорењени у чисто српској војној традицији из њеног најславнијег периода – периода балканских ратова и Првог светског рата. Силна српска војска којом су у Великом рату командовале славне српске војводе мора дакле представљати први и прави узор. У том смислу је Војска Републике Српске, која је деведесетих година прошлог века шапке заменила официрским шајкачама из наведеног периода, показала пут којим је потребно поћи. Поновно увођење чина војводе (као и 1901. године само за ратне заслуге), давање имена војним јединицама (Милићевић 2002, стр. 49–50) као и масовнија употреба војне музике (Крајачић 2003, стр. 27–32), само су неки од елемената који неизоставно морају чинити идентитет Српске војске.

Ово, међутим, не значи да се апсолутно морају одбацили елементи других периода српске војске која се од самих почетака, тј. од уставничке војске, по природи ствари развијала под страним утицајима (Јововић 1998, стр. 23). Сасвим супротно – и на овоме инсистирамо – потребно је наћи склад између чисто српске војне традиције и елемената који су унети у оружане снаге у временима дисконтинуитета, југословенства и комунизма. Питање је дакле следеће: може ли на пример мелодија (свакако не и речи) песме „Уз маршала Тита” да коезистира са „Маршом војводе Степе” у будућем музичком репертоару Српске војске?

На тему „Каква нам војска треба”, Драгомир Ацовић је 2006. године у разговору за дневни лист „Политика” тврдио да „нема разлога да се не обнови хералдика Српске војске” и да је прво потребно променити

униформу Гарде с обзиром на симбол који она представља и парадну функцију коју често врши (Стевановић 2006). Сасвим је могуће да је неопходно, уз све што смо и сами предочили, променити и униформу Гарде. Нешто, међутим, мора да остане и из периода када је Гарда добила своју плаву униформу. Да ли ће то бити „титове” шапке које ће остати на главама припадника одређене јединице, борбена мелодија горенаведене песме или пак нешто треће, на другима је да одлуче. Сигурно је у сваком случају једно: то се мора урадити јер велики народи – а српски народ то свакако јесте – никада не негирају у потпуности читаве периде своје историје и својом зрелошћу успешно решавају оваква питања.

Конечно, *косовско опредељење* мора представљати у духовној сфери срж српског војничког етоса (Глигорић 2000, стр. 128–137). Култ косовских јунака, Милоша и Лазара, опредељење за слободу и царство небеско морају се трајно неговати у оквиру Српске војске и бити основ њеног борбеног морала.

2. Уобличити иконографију

Успостављени идеолошки идентитет мора пронаћи транскрипцију и у војној иконографији, првенствено кроз униформе, ознаке, амблеме и војне заставе јединица. Иако није без традиције, о чему сведоче значајни радови Душана Бапца (2014, 2013, 2011), Србија у том погледу умногоме заостаје за земљама попут Француске, чије падобранске јединице саме имају разноврсније и бројније ознаке, амблеме и заставе од целокупних војних ознака у Србији од 1845. до 1945. године (Baltzer, Micheletti 2001), (Бабац 2014). Такво стање додатно је погоршано комунистичким наслеђем и његовом изразито оскудном војном иконографијом. Војска Југославије направила је 1992. године стидљив корак унапред усвајањем новог визуелног идентитета, али је тек са увођењем нових војних амблема и застава јединица 2010. године учињен заиста значајан помак. Наведени процес потребно је даље развијати (тим пре што су начињени и неки озбиљни пропусти па тако на пример припадници 63. падобранског батаљона још увек не располажу дистинктивним значкама тј. ознакама за њихове црвене бере). Он се може наставити кроз увођење разноврснијих типова униформи за различите видове, родове, службе и посебне јединице оружаних снага, од војничких капа (официрских шајкача, бера, шапки итд.) до боја и модела униформи (маскирних, СМБ итд.).

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

Поред визуелних елемената који увек представљају симболе припадности, части и борбеног јединства јединице, потребно је развијати и војни церемонијал и одговарајуће ритуале који подједнако утичу на стварање снажног борбеног духа. Овде у првом реду мислимо на војну музику и корачнице. Војничка труба се мора вратити, макар само у оквиру Специјалне бригаде и њених батаљона. Осмишљавање нових корачница и певање постојећих (на првом месту „Химне косовских јунака”) такође је традиција коју је потребно вратити у оквиру Српске војске. Коначно, ритуали попут помена палим друговима, изговарања завета у тренуцима дефинисаним правилом службе итд. представљају важне елементе стварања ратничког духа. У протекле две деценије ту је врсту војничких ритуала највише неговала јединица која није уопште била у саставу војске, већ у саставу Министарства унутрашњих послова, односно Ресора државне безбедности. Крајње је време да Српска војска у том погледу закорачи истим путем.

Уз правилно дефинисану доктрину и неговање ратничке традиције, Српска војска ће несумњиво изградити дух који одговара изазовима са којима се суочавају српска држава и српски народ. Међутим, колико год повратак ратничког етоса представљао нужан услов српског опстанка, он свакако није довољан. Наиме, до сада је само било речи о „срцу у јунака”, али како у XXI веку бој барем подједнако бије и „свијетло оружје”, потребно је осврнути се у другом делу рада и на питање материјално-техничких средстава.

II. ОБЕЗБЕДИТИ ОДГОВАРАЈУЋУ МАТЕРИЈАЛНУ ОСНОВУ

Како не може бити речи о снажној војсци без одговарајућих материјално-техничких средстава и с обзиром на чињеницу да се оба вида Војске Србије данас налазе у незавидном положају у погледу ратне технике – при чему је нарочито застарело наоружање Ваздухопловства и противваздухопловне заштите (некада примереније названог „Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана”) – неминовно се поставља питање борбених могућности Војске Србије и њене способности да изврши потребне задатке. Стога је неопходно хитно започети процес осавремењивања борбених средстава Војске Србије (А) са идејом да се наведени процес у што већој могућој мери спроведе са ослонцем на домаћу војну привреду (Б).

А) ОСАВРЕМЕНИТИ БОРБЕНУ ТЕХНИКУ

Иако је тачно да папир трпи и оно што реалне економске могућности државе данас чине тешко остваривим, не треба губити из вида чињеницу да је „све јефтиније и економичније од вођења рата, сем слободе и независности” (Марковић 2001, стр. 94). Другим речима, одсуство савремене ратне технике и постојећа војна слабост могу Србију у будућности коштати вишеструко скупље. Из тог разлога је брзо отпочињање процеса осавремењивања наоружања од суштинског значаја. Наравно, како се тешка економска ситуација не може пренебрегнути (1), наведени процес се мора спровести поступно, сходно редоследу приоритета у набавци ратне опреме (2).

1. Ограничавајући економски фактор

Буџет Министарства одбране Републике Србије за 2012. годину износио је у домаћој валути 61.292.480.057 (утрошено 57.743.417.179), за 2013. годину 58.981.975.000 (утрошено 40.999.381.047), док су предложена средства за 2014. годину износила 60.407.344.000 или оквирно 650 милиона америчких долара. У поређењу са великим светским силама реч је о занемарљивом износу. Тако на пример Сједињене Америчке Државе, независно од благог смањења средстава, и даље неприкосновено заузимају прво место на свету са војним буџетом од

582 милијарде долара док је, рецимо, Алжир на двадесетом месту са војним буџетом од близу 11 милијарди долара (према *IHS Jane's Annual Defence Budgets Review* за 2013. годину). Наравно, постојећи јаз између Србије и наведених земаља сам по себи није релевантан јер Србија нити има исте циљеве нити има потребе сличне онима које могу имати НР Кина (на 2. месту са 139 милијарди долара), Руска Федерација (на 3. месту са скоро 69 милијарди), Француска (на 6. месту са 53 милијарде) или Израел (на 19. месту са 13 милијарди).

Проблем је међутим што је војни буџет Републике Србије један од мањих и у региону. Приближан бугарском, али мањи од хрватског (који протеклих година износи оквирно 850 милиона долара), српски војни буџет несумњиво представља најозбиљнију препреку за развој српске војске и изналагање адекватних одговора за постојеће безбедносне претње. Из тог разлога је потребно повећати буџетска средства која се издвајају за Војску Србије. Независно од императивног подизања српске економије, које једино пружа дугорочно решење,

потребно је прихватити чињеницу да, одмах иза мера којима се подстиче развој привреде, Министарство одбране мора уживати приоритет приликом расподеле буџетских средстава и у вези с тим постићи трајни друштвени консензус.¹¹

Коначно, морају се изнаћи и „небуџетски” начини набавке војне опреме, о чему недавни покушај реализације робног кредита са Руском Федерацијом пружа добру илустрацију, како у избору економског аранжмана набавке тако и у избору жељених средстава.

2. Одређивање приоритета

Робни кредит о којем је начелно постигнут договор са Руском Федерацијом током 2013. године требало је да обезбеди набавку шест авиона МиГ-29М2, као и ракетних система противваздушне одбране (ПВО).

Наведени избор ратне технике у потпуности одговара стратегијском циљу одвраћања и управо ова средства морају представљати апсолутни приоритет у осавремењивању наоружања Војске Србије.

Наиме, већина војних интервенција великих западних сила у протекле две деценије, у складу са концептом „Револуције у војним пословима” (*RMA – Revolution in Military Affairs*), ослањала се искључиво или преваходно на ваздушну моћ (Wicht 2000, 55–71). Уосталом, НАТО агресија на Савезну Републику Југославију тј. Србију довољно је поучан пример. Иако је наведени концепт последњих година био изложен одређеној критици (Baylis et al. 2013, 235–237, 298), несумњиво је да би свака евентуална агресија на Србију поново била започета из ваздуха и да се од стране агресора не би могла успешно водити ни на копну без претходно стечене ваздушне превласти.

Из тог разлога је изнад свега потребно располагати снажном противваздушном одбраном и у том смислу, више од борбених авиона, набавка савремених система ПВО представља прву ставку на листи потребних средстава за српске оружане снаге. Да ли би се радило, као

¹¹ Високи официри Војске Србије никада нису јавно проговорили на ову тему иако би било логично од њих очекивати да, у границама поштовања фундаменталног принципа подређености политичкој власти, некада јавно искажу незадовољство стањем у оружаним снагама. Чињеница да незадовољство ове врсте никада није јавно испољено (а ретко се испољава и пред самим политичким властима) довољно говори о стању духа официра Војске Србије и очигледно владајућем конформизму и каријеризму.

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

што је било најављено, о систему „Панцир”, који је у категорији самоходних лаких мешовитих артиљеријско-ракетних система заменио систем „Тунгуска”, и систему С-300 из категорије ракетних система великог домета, остаје на војним стручњацима да одлуче.¹²

Када је ловачка авијација у питању – осим када би било могуће истовремено подићи у ваздух велики број летелица, што када је реч о Србији делује тешко изводљиво како због мале стратешке дубине територије тако и због неадекватне инфраструктуре – напосто је нереално на њој заснивати прву линију одбране од агресије. Утолико располагање мањим бројем ваздухоплова (не улазећи у стручну дискусију да ли су мигови 29М2, који још нису у оперативној употреби, најбољи избор) у принципу не представља хендикеп за стратегијски циљ одвраћања. У овом тренутку је њихова свакако пожељна набавка првенствено условљена потребама чувања неба у мирнодопским условима, даље обуке пилота и одржавања континуитета дуге традиције српског ратног ваздухопловства.

Када су остали циљеви, односно могуће претње на увек нестабилном Балкану у питању, било би потребно усмерити тежиште на јачање копнене војске, посебно на род оклопних јединица. У складу са даљим финансијским могућностима, у првом реду морао би се започети процес осавремењивања и повећања броја тенкова и оклопних транспортера.

Коначно, потребно је решити проблем недостатка транспортних хеликоптера (Ми-17), али и питање увођења у употребу јуришних хеликоптера. Ми-24/Ми-35, Ми-28, Ка-50 или Ка-52 (у обзир би наравно могли доћи и јуришни хеликоптери пореклом из других земаља попут јужноафричког „CSH-2 Rooivalk”), на струци би било да одговори који би тип, односно модел био најсврхисходнији мада је ситуација вероватно таква да је избор и даље већи од расположивих финансијских средстава.¹³

Ограничени буџет, међутим, никако не треба доживљавати као вечну и непремостиву препреку.¹⁴ Проблем оскудних финансија

¹² Поједини аутори сврставају систем С-300 у ракетне системе средњег домета (Софранић 1998, стр. 268–272).

¹³ Два јуришно-транспортна хеликоптера Ми-24, некада у саставу Ваздухопловне јединице Ресора државне безбедности, предата су пре неколико година Војсци Србије, али нису у употреби.

¹⁴ Не смеју се потцењивати ни садашње могућности државе јер не треба губити из вида чињеницу да на пример цене наведених хеликоптера – оквирно између 15 и 30

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

могао би делом бити решен доношењем стратегије развоја наменске индустрије. Тиме би се изнедрио начин да се обезбеди модернизација технолошки мање захтевних борбених система (у првом реду артиљеријских и противоклопних оруђа) и да се истовремено, кроз извозне капацитете, осигурају додатна финансијска средства за набавку савремене ратне технике.

Б) РЕВИТАЛИЗОВАТИ НАМЕНСКУ ИНДУСТРИЈУ

Од сопствене производње савремених средстава и система наоружања и војне опреме умногоме зависи снага и виталност оружане силе. Искуство нас такође учи да је војна привреда окосница укупног привредног развоја и напретка државе. Истраживачки и развојни пројекти војне индустрије имају брз трансфер у цивилни сектор, чиме постају замајак индустријске динамике, нарочито на пољу високе технологије, чији је развој веома скуп.

Када је у питању наменска индустрија Србије, важно је истаћи да она прати судбину Војске Србије. Мора се признати међутим да је стање наменске индустрије, иако врло тешко, ипак знатно боље од стања у другим деловима система одбране, што се уосталом види и из извозних резултата одређеног броја произвођача. Независно од пресека стања који у области наменске индустрије показује да у Србији још увек постоји здрава основа (1), потребно је осмислити путеве њене ревитализације (2).

1. Стање српске војне индустрије

Наменска индустрија Србије представља део војноиндустријског комплекса друге Југославије. Геостратешки положај Србије имао је пресудан утицај да се од укупно 28 фабрика војне индустрије друге Југославије са „списка СИВ-а”, њих десет нађе у Србији.¹⁵ Окосницу наменске индустрије чине следећи произвођачи наоружања и војне опреме: „Застава оружје” у Крагујевцу која има капацитете за

милиона долара (што је мање од било ког иоле значајнијег фудбалског трансфера у Европи) – нису толико високе да чине њихову набавку незамисливом за Србију.

¹⁵ Србија је и пре југословенског периода имала развијену војну индустрију а њена традиција сеже од треће деценије XIX века, када је успостављен војни арсенал у Крагујевцу (Стаматовић 2001, стр. 35).

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

производњу стрелачког оружја и противавионске артиљерије малог калибра; фабрика муниције „Први партизан” – Ужице са капацитетима за производњу стрелачке муниције најширег асортимана; фабрика авиона „Утва” – Панчево; фабрика експлозива „Прва искра” – Барич, фабрика барута „Милан Благојевић” – Лучани, фабрика артиљеријске муниције „Крушик” – Ваљево; фабрика противавионске артиљеријске муниције „Слобода” – Чачак, фабрика жироскопа и ваздухопловних инструмената „Телеоптик” – Земун, као и други мањи погони и кооперанти из цивилног сектора.

Наведена предузећа омогућила су да Србија задржи сопствене капацитете за производњу наоружања, производњу муниције, барута и експлозива, али и производњу софистицираних система наоружања као што су авиони и ракете. Оно што је нарочито важно јесте да је у великој мери сачуван и стручни кадар који је омогућио наставак производње наоружања и војне опреме након распада југословенског војноиндустријског комплекса.

Поред производних капацитета војне индустрије у Србији је остао и значајан број институција које се баве научним истраживањем и развојем на пољу наоружања и војне опреме, од којих су најважнији Војнотехнички институт (ВТИ) и Техничко опитни центар (ТОЦ), као и неколико ремонтних завода.

Такође су сачувани организација и капацитети за извоз наоружања и војне опреме кроз предузеће „Југоинпорт СДПР”, које ће се показати као важан фактор у ревитализацији и интеграцији наменске индустрије.

Наведени војноиндустријски капацитети представљају добру базу за очување континуитета и даљи развој војне индустрије. Међутим, наменска индустрија Србије претрпела је два страшна удараца на прелазу у XXI век.

Први ударац је НАТО агресија на Савезну Републику Југославију 1999. године. Готово сви погони наменске индустрије Србије том (не)приликом су уништени (поштеђено је само неколико фабрика и то пре свега произвођачи стрелачке муниције, барута и експлозива). Ипак, претходним измештањем великог броја машина и других средстава за производњу сачувани су темељи који су обезбедили успешну обнову наменске производње у већини предузећа.

Други ударац, тежи од НАТО бомбардовања, била је небрига и занемаривање војне привреде од стране државне власти након

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

демократских промена 2000. године. У складу са већ раније помињаним ставовима политичких званичника да „Србија више неће ратовати” стварао се и однос према војној индустрији, која је доведена до ивице пропасти. Готово да су престала улагања у истраживачко-развојне пројекте од којих зависи техничко-технолошки опстанак војне индустрије. Фабрике произвођачи опстале су само захваљујући извозу својих производа јер је главни клијент наменске индустрије – Војска Србије – готово престао са куповином борбених система и опреме.¹⁶ Истовремено је започет процес приватизације унутар система војне привреде без икакве стратегије и без обзира на последице по борбену способност државе.

Из тих разлога не треба да нас чуди када данас Србија остаје без ловачке заштите свога неба јер је присиљена да приземљи своју ловачку авијацију из баналних разлога. Наиме, ловачка авијација не лети јер војна индустрија не може да произведе акумулатор за ловац МиГ-29, а само пре неколико година је у свом систему имала фабрику „Крушик акумулатори” из Ваљева која је имала технологију за производњу специјалних акумулатора, а која је неуспешном власничком трансакцијом уништена. Такође је тешко прихватљиво да 63. падобрански батаљон Специјалне бригаде не располаже више десантним падобранима јер је постојећим ПД-08 истекао рок употребе а фабрика падобрана „Клуз”, која је некада производила веома тражене и цењене падобране, угашена је као неперспективна.

Међутим, упркос свим потешкоћама са којима се сусреће у последњих двадесет година, војна индустрија Србије ипак је успела да сачува војноиндустријске капацитете за производњу савременог стрељачког оружја, противавионске артиљерије, производњу стрељачке и артиљеријске муниције, као и производњу барута и експлозива.¹⁷

¹⁶ Како Војска Србије више није главни купац од сопствене војне индустрије, њено опремање је веома споро и неадекватно. Дobar пример је аутоматска (јуришна) пушка М-70 (Богдановић 1990, стр. 146), која је у наоружању више од четрдесет година. Ова пушка је и данас основно стрељачко оружје српског војника, стање је исто као у ЈНА у осамдесетим годинама прошлог века. Усвајање и опремање са новом јуришном пушком М-21 коју је развила домаћа фабрика „Застава оружје” – Крагујевац траје готово деценију, а купљена је само мања серија.

¹⁷ Од наоружања високе технологије војна индустрија Србије је показала способност да произведе школски авион. Фабрика авиона „Утва” – Панчево успела је наиме да заврши раније започети развој школског авиона „Ласта”. Војнотехнич-

Постојећа основа чини да је неопходну модернизацију Војске Србије могуће извршити у великом делу ослањањем на сопствене капацитете и снаге.

2. Концепт развоја српске војне индустрије

Стратегију развоја постојећег истраживачко-развојног и војно-индустријског комплекса потребно је првенствено направити у складу са потребама Војске Србије јер приоритет сваке наменске индустрије јесте опремање сопствене војске. Само у том оквиру је онда могуће, и крајње је пожељно, развијати извозне потенцијале и стратегије. Наиме, кроз извоз наоружања и војне опреме може се обезбедити одговарајући прилив финансијских средстава који ће потом бити инвестирани у научно-истраживачке програме за потребе Српске војске.

Поред тога, наведени развој мора се одвијати кроз два велика процеса. Први је модернизација постојећег наоружања и војне опреме, а други је набавка нових средстава и система наоружања и војне опреме.

Први процес модернизације постојећих система и средстава наоружања домаћа војна индустрија може да заврши у великој мери. Да је тако, показују већ започети пројекти на модернизацији и модификацији великих борбених система копнене војске, као што је домаћи тенк М-84 и хаубица-топ Нора Б-52. Домаћи ремонтни заводи и Војнотехнички институт имају потенцијал и способност да заврше овакве послове и у томе их треба подржати у највећој могућој мери. Неке пројекте због сложености треба урадити у сарадњи са страним партнерима, а такав је, рецимо, пројекат модернизације школско-борбених авиона Г-4 Супер Галеб, које је потребно опремити новим навигационо-нападним системом.

Други стратешки циљ војноиндустријског комплекса мора да буде опремање Војске Србије новим наоружањем и опремом. Важно је

ки институт развио је домаћи противоклопни систем *Бумбар*, а у партнерству са страним инвеститорима ради се на развоју вођене ракете земља-земља *Алас*, као и других система попут телевизијски вођене ракете ваздух-земља *Гром*. Такође, фабрике из цивилног сектора привреде покушавају да развију и понуде одређена војна средства. Позитиван пример је ФАП из Прибоја који, упркос тешкој финансијској ситуацији у којој се налази, ради на развоју вишенаменског војног камиона.

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

истаћи да се у овом процесу Војска Србије мора руководити стварним потребама једне савремене војске и не смеју се правити компромиси око куповине неодговарајућих система и средстава. Јасно је да домаћа војна индустрија није у могућности (барем не у скорој будућности) да понуди велике борбене системе попут савременог тенка или вишенаменског борбеног авиона, али је свакако способна да произведе школско-борбени авион или модуларну јуришну пушку.¹⁸ Такође је способна да развије и извиђачке беспилотне летелице малог и средњег домета, што се види кроз пројекат беспилотне летелице „Врабац”.

Од стратешког је значаја да наменска индустрија задовољи све потребе Војске Србије за новим артиљеријским системима и средствима за противоклопну борбу. Зато Србија мора имати капацитете за самосталну производњу артиљеријских оруђа и вишецевних лансера ракета. Ипак, најбољи део наменске индустрије Србије и даље су фабрике за производњу стрељачког оружја и муниције, мада се не може рећи да су последњи пројекти у производњи оружја пратили савремена решења у свету.¹⁹

Због формата и природе овог рада не можемо побројати све производе наменске индустрије који одговарају савременим потребама Војске Србије. Намера је била да покажемо да је наменска индустрија Србије у стању да понуди савремене системе и средства којима може и мора да се опреми Војска Србије, у складу са потребама и изазовима XXI века. Концепт који подразумева ослањање на сопствене снаге у развоју и производњи одређеног наоружања и војне опреме мора бити стратешка оријентација државе Србије.

¹⁸ Предузеће Југоинпорт СДПР је развило школско-борбени авион *Кобац*, са турбоелисним мотором за блиску ваздушну подршку.

¹⁹ Завршени пројекат аутоматске пушке М-21 најалост је концепт оружја из седамдесетих година прошлог века. Као пример треба узети чешку пушку CZ 805 Bren M1, која је модуларни концепт за XXI век, а чешка војна индустрија је по облику слична српској. Док наша индустрија не развије слично оружје, позитиван искорак у опремању представља и набавка савременог иностраног стрељачког наоружања за потребе Специјалне бригаде Војске Србије: немачке јуришне пушке H&K G-36, финске снајперске пушке TRG-22 и белгијског пушкомитраљеца MINIMI.

ЗАКЉУЧАК

„Метак у стомаку не ствара хероја, већ перитонитис”. Овом једноставном, хладном и чињеничном констатацијом Луј-Фердинан Селин хтео је да подсети на баналну приземност ратовања и покаже одсуство било какве врсте узвишености у том чину. И сам учесник Великог рата на чијем почетку је рањен, Селин је сматрао да Други светски рат мора (и може) бити избегнут, барем из перспективе Француске. Лично искусивши страхоте рата, у својим делима оставио је низ исказа и сведочења о бесмислу оружаних сукоба и испразности идеје херојства.

Па ипак, и поред изражене свести о апсурдности ратовања, Селин није показивао наивност у погледу људске природе нити могуће промене стања ствари, о чему сведочи и епиграф овог рада. У том смислу остаје непромењена чињеница да је војна сила од пресудног значаја у анархичном свету (у изворном значењу непостојања централне власти) попут нашег.

Када је Србија у питању, наведена чињеница поприма додатну важност јер је, услед комплексних геополитичких околности и стварних претњи, безмало реч о самом опстанку једне нације. Напросто, Србија је осуђена на стварање моћне оружане силе како би одговорила крупним безбедносним изазовима који пред њом стоје.

У оквиру овог рада дате су главне смернице за изградњу снажне Српске војске. Ако је основно речено, понешто је ипак изостављено. Тако је по страни, због ограниченог формата рада, остало питање војних служби безбедности, њихове организације и њихове ефикасности. Реч је о важном питању јер у данашњем свету, у ком „припрема преузима примат над извршењем”, „бити обавештен и моћи предвидети” постаје фактор од пресудног значаја (Beaufre 2012, 66). Из тог разлога војска, упркос реформи безбедносних агенција која се најављује за 2015. годину, мора и даље располагати сопственом обавештајном и контраобавештајном службом.

Изостављени су такође, овог пута с намером, и одређени детаљи који се тичу прецизнијег дефинисања војне доктрине, организације резервног састава војске или стратегије развоја војне индустрије односно њене сарадње са одговарајућим високошколским институцијама.

Независно, међутим, од наведених материјалних недостатака, основни – надамо се и постигнути – циљ овог рада био је да укаже на преку потребу препорода Српске војске, која представља једини истински гарант опстанка народа и државе.

Литература

- Бабац, Душан М., *Војне ознаке у Србији 1845–1945*. Београд, Службени гласник, 2014.
- Бабац, Душан М., *Српска војска у Великом рату 1914–1918*. Београд, Медија центар Одбрана, 2013.
- Бабац, Душан М., *Српска војска у ратовима за независност 1876–1878*. Београд, Медија центар Одбрана, 2011.
- Baltzer, Jacques; Eric Micheletti, *Insignes et brevets parachutistes de l'Armée française*, Paris, Histoire & Collections, 2001
- Baylis, John; James J. Wirtz, Colin S. Gray, *Strategy in the Contemporary World*, Oxford, Oxford University Press, 2013.
- Beaufre, André, *Introduction à la stratégie*, Paris, Fayard/Pluriel, 2012 (1ère éd. Armand Colin, 1963).
- Богдановић, Бранко, *Пушке, два века пушака на територији Југославије*, Београд, ДП Спортинвест – Историјски музеј Србије, 1990.
- Creveld, Martin van, The Great Illusion: Women in the Military, *Millennium – Journal of International Studies*, Vol. 29, № 2 (2000), 429–442.
- Coutau-Bégarie, Hervé, Doctrine, у Montbrial, Thierry de; Jean Klein, *Dictionnaire de stratégie*, Paris, PUF, 2000, 193–194.
- Данић, Нада, Аспирације и амбиције студената Војне академије, у Ђерић-Магазиновић, Славица; Горан Јањић (уред.), *Војна професија у Србији, стање и перспективе*, Зборник радова, Београд, Војноиздавачки завод, 2010, стр. 190–207.
- Debray, Régis, La France doit quitter l'OTAN, *Le Monde diplomatique*, Mars 2013, 1, 6–7.
- Глигорић, Јован, Утицај верске традиције на борбени морал Војске Југославије, *Војно дело*, Бр. 4–5 (2000), стр. 125–153.
- Грујић, Владимир, Трансформација Војне академије у светлу Болоњског процеса, у Ђерић-Магазиновић, Славица; Горан Јањић (уред.), *Војна професија у Србији, стање и перспективе*, Зборник радова, Београд, Војноиздавачки завод, 2010, стр. 328–342.
- Йованович, Милош, Сербия и Европейский Союз, Вопрос безопасности или политика абсурда, *ЗВЕНЬЯ*, Экспертное издание Фонда исторической перспективы, № 1, 16 (2013), 139–174.

КА СРПСКОМ СТАНОВИШТУ

- Јовановић, Милош, Гарант дефетизма на Балкану, *Нин*, бр. 2963, 11. 10. 2007, стр. 28–29.
- Јововић, Божидар, *Српски официри у националној култури*, Београд, Војноиздавачки завод, 1998.
- Крајачић, Гордана, *Војна музика и музичари, 1831–1945*, Београд, НИЦ Војска, 2003.
- Лазански, Мирослав, Како нам се догодио „Потоп”, *Политика*, 17. 05. 2014.
- Lidell Hart, Basil H., *Stratégie*, Paris, Perrin, 2007.
- Милићевић, Милић, *Реформа војске Србије 1897–1900*, Београд, Војноиздавачки завод, 2002.
- Нај, Džozef S., *Kako razumeti međunarodne sukobe*, Београд, Stubovi kulture, 2006.
- Софранић, Слободан, *Противваздушна одбрана*, Београд, Војноиздавачки завод, 1998.
- Станић, Ђорђе; Зоран Килибарда; Јан Марчек, *Обука српске војске 1804–1918*, Београд, Војноиздавачки завод, 2007.
- Стаматовић, Александар, *Војна привреда друге Југославије (1945–1991)*, Београд, Војноиздавачки завод, 2001.
- Стевановић, Д., Прво преобући гардисте, *Политика*, 02. 07. 2006.
- Стратегија одбране Републике Србије, Београд, 2009.
- Тукидид, *Пелопонески рат*, Београд, Просвета, 1999.
- Марковић, Давид, Активности Војске на одвраћању потенцијалног агресора од агресије на Савезну Републику Југославију, *Војно дело*, бр. 2 (2001), стр. 85–99.
- Милковски, Вангел, Утицај система војне доктрине на захтевани профил официра Војске Србије, у Ђерић-Магазиновић, Славица; Горан Јањић (уред.), *Војна професија у Србији, стање и перспективе*, Зборник радова, Београд, Војноиздавачки завод, 2010, стр. 284–299.
- Војни лексикон, Београд, Војноиздавачки завод, 1981.
- Wicht, Bernard, *L'OTAN attaque, La nouvelle donne stratégique*, Genève, Georg, 2000.